

Grzeszczak, Monika

"Francuzi Północy. Obraz Polski i Polaków w niemieckich leksykonach konwersacyjnych XIX wieku", Anna Kochanowska-Nieborak, Wrocław 2007 : [recenzja]

Etnolingwistyka 21, 363-364

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

projektów wspólnego języka Słowian czy sprawy terminologiczne. Materiałem analitycznym prezentowanych prac są poszczególne języki słowiańskie, w tym: macedoński, serbski, polski, czeski, białoruski i starocerkiewnosłowiański.

JA

Świat Słowian w języku i kulturze IX. Kulturoznawstwo, red. Ewa Komorowska, Joanna Misiukajtis, Szczecin: Print Group Daniel Krzanowski, 2008, 158 s.

Cykl monografii *Świat Słowian w języku i kulturze* doczekał się już dziewiątej części, składającej się z czterech tomów, z których jeden, pod red. Ewy Komorowskiej i Joanny Misiukajtis, poświęcony został problemom kulturoznawstwa. Książka obejmuje szeroki wachlarz zagadnień. Dla językoznawców o nachyleniu kulturowym najbardziej interesujące wydają się artykuły poświęcone kulturze duchowej Słowian Agnieszki Kościuk o oknie w praktykach: wróżebnych polskiej kultury tradycyjnej; Elżbiety Żukowskiej na temat strzygi jako demona polskiej fantastyki oraz Agnieszki Maciochy o symbolice kwiatów w polskich czasopismach drugiej połowy XVIII wieku. Uwagę językoznawcy zwrócą także artykuły dotyczące komunikacji werbalnej – Joanny Michalak o kulturowo-językowych aspektach włoskich podziękowań – oraz niewerbalnej – Małgorzaty Skolimowskiej na temat stosowania komunikacji niewerbalnej przez Polaków i Hiszpanów uczących się języka angielskiego oraz Emilii Wojcieszek o teoretycznych aspektach komunikacji niewerbalnej. Problematykę przekładu podejmuje Katarzyna Oszust w tekście *Kształtowanie kompetencji translatorskiej w toku kształcenia neofilologicznego*, natomiast Marta Szytmanik poświęca swój tekst dwujęzyczności i problemowi statusu języka rosyjskiego na Ukrainie.

EP

Anna Kochanowska-Nieborak, *Francuzi Północy. Obraz Polski i Polaków w niemieckich leksykonach konwersacyjnych XIX wieku*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2007, 219 s.

W książce ukazano obraz Polski i Polaków, utrwalony w artykułach hasłowych największych niemieckich leksykonów konwersacyjnych XIX wieku – *Brockhausie* oraz *Meyerze*. Dla porównania autorka przytacza przykłady z dwóch leksykonów o mniejszym nakładzie – *Pierera* oraz *Herdera*. XIX wiek rozumie za Erikiem Hobsbawmem jako okres pomiędzy wielką rewolucją francuską a I wojną światową. Zaznacza, iż mimo to, że nie istniało wtedy suwerenne państwo polskie, analiza treści leksykonów konwersacyjnych – gatunku, który w XIX wieku zdobył niezwykle ważną pozycję w niemieckiej przestrzeni publicznej i na ponad sto lat zdominował niemiecki rynek encyklopedyczny – pokazuje wyraźnie, że Polska nie zniknęła z obszaru zainteresowania ówczesnej opinii publicznej.

Analizę obrazu Polski i Polaków poprzedzają rozważania genologiczne, dotyczące narodzin i istoty gatunku, a w szczególności krótka prezentacja gatunków uznawanych za protoplastów leksykonu konwersacyjnego, jakim były XVIII-wieczne „uczone encyklopedie” i „leksykony informacyjne”. Rozdział II poświęcony został sylwetce F. A. Brockhausa (1772–1823) i jego najpoważniejszego konkurenta J. Meyera (1796–1856), ich działalności wydawniczej oraz drogom rozwoju obu leksykonów aż po czasy współczesne.

W dalszej kolejności Anna Kochanowska-Nieborak dokonuje analizy porównawczej kolejnych wydań leksykonów i wyłania najważniejsze etapy w procesie kształtowania się niemieckiego obrazu Polski i Polaków. W rozdziale III rekonstruuje, odwołując się do haseł poświęconych Polsce, obraz Polski jako państwa. Zauważa, że rozwój najnowszej historii Polski tłumaczony był „polskim

charakterem narodowym”. Zarówno w głównym haśle *Polska*, jak i w licznych artykułach biograficznych poświęconych znanym Polakom, autorzy artykułów skupiali się zwłaszcza na dwóch naczelnych rysach polskiego charakteru narodowego: patriotyzmie oraz „umiłowaniu form i pozorów”, co w rezultacie doprowadziło do wykształcenia się dwóch stereotypów: „szlachetnego Polaka” – patrioty oraz „Francuza Północy” (rozdz. IV). W rozdziale V Autorka przedstawia obraz polskiej kultury, w tym wizerunek literatury polskiej i polskich osiągnięć cywilizacyjnych. W podsumowaniu wskazuje elementy obrazu Polski – niezmiennie i ulegające przemianom oraz funkcje, jakie pełniły one w niemieckiej przestrzeni publicznej.

MG

Stereotypy w języku i w kulturze, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Sebastian Wasiuta, Lublin: Polihymnia, 2009, 248 s.

Książka jest kolejnym tomem z serii *Humanista wobec tradycji i współczesności*; składa się z 18 metodologicznie spójnych tekstów młodych autorów – studentów i doktorantów, których zainteresowania naukowe koncentrują się wokół pojęcia stereotypu. Tom otwiera tekst teoretyczny, będący przeglądem dotychczasowych badań nad stereotypem – autor (Sebastian Wasiuta) szczególnie uwagę poświęca semantycznemu ujęciu stereotypu, przyjętemu w środowisku lubelskiej etnolingwistyki; omawia kluczowe dla niej pojęcia, m.in. definicji kognitywnej i profilowania. W pozostałych tekstach skupiono się przede wszystkim na analizie materiału badawczego, obejmującego różne typy danych (zaczernięte m.in. ze słowników języka polskiego czy pozyskane przy zastosowaniu badań eksperymentalnych). Młodzi naukowcy sytuują swoje poszukiwania badawcze na różnych polach, m.in. dyskursu publicznego, szeroko pojętej komunikacji społecznej, literatury czy kultury ludowej. Pojęciami ze sfery polityki zajęli się Anna Niderla, która skonfrontowała obraz *opozycji* w dyskursie politycznym z grudnia 1981 z jej obrazem we współczesnych tekstach prasowych, i Przemysław Kaliszuk, który zrekonstruował obrazy *polityka* i *polityki*, funkcjonujące we współczesnej polszczyźnie. Problematyce stereotypów etnicznych poświęcono 4 teksty: różnice w sposobie postrzegania *Ukraińca* przez studentów wschodniej i zachodniej Polski pokazała Ewa Paclawska; Anna Kokot zbadała, czy stereotypy *Francuza* i *Francuzki* różnią się między sobą i w jakim zakresie. Jako podstawa rozważań nad naturą stereotypów grup społecznych i narodowościowych posłużył Ewie Urbaniec film *Francuski numer*, natomiast Monika Baran, opierając się na przykładach z literatury XIX wieku, pokazała, w jaki sposób Polacy postrzegali *Żyda*, jakie czynniki wpływały na to, że był traktowany jako *obcy*. Stereotypom związanym z pcią poświęciła uwagę Agnieszka Kulisz, która zrekonstruowała na podstawie odpowiedzi ankietowych współczesny obraz *mężczyzny* (z rozpodobnieniem na auto- i heterostereotyp), a także Anna Boruch, która porównała dwa modele kobiecości w oparciu o literackie postacie Izabeli Łęckiej i Justyny Orzełskiej. System wartości kobiety kreowanej przez czasopisma „Glamour” i „Cosmopolitan” pokazała Emilia Wronka. Osobny blok stanowią prace poświęcone stereotypom, będącym elementami ludowego obrazu świata: *masła* (Ksienia Piankova), *ziół* (Agata Bielak, Waleria Kołosowa), *topielca* (Aneta Brzozowska), *okna* (Agnieszka Kościuk), *dziecka* (Katarzyna Klauzinska). Rozważania nad źródłem i przeobrażeniami stereotypu potwora i ofiary w horrorze podjął Krzysztof Więckowski. Tom zamyka rozprawa Lilyi Potapenko, prezentująca możliwość dotarcia do sposobu myślenia autora poprzez analizę tekstu.

IBG